

Tempering Temptation

פרשת וישב תשפ"ו

2

Antscoll-Chumash

- 7 After these things, his master's wife cast her eyes upon Joseph and she said, "Lie with me."
8 But he adamantly refused; he said to his master's wife, "Look — with me here, my master concerns himself about nothing in the house, and whatever he has placed in my custody.
9 There is no one greater in this house than I, and he has denied me nothing but you, since you are his wife; how then can I perpetrate this great evil and have sinned against God!"

8-9. וימאן — But he adamantly refused. The adverb adamantly is suggested by the staccato and emphatic Masoretic cantillation of this word: the shalsheles, followed by a psik [disjunction], both of which set off the word and enhance the absoluteness of its implication. It indicates that Joseph's refusal was constant, categorical, and definitive. He repulsed her with absolute firmness. Haamek Davar notes that the Torah gives no reasons for his rejection; his sense of right and wrong was so clear that he did not even consider her pleadings. To her, however, he gave an explanation, trying to convince her to stop pestering him.

3

87 \$5

BEREISHIS MIDRASH RABBAH VAYEISHEV

4

as God said to Abraham, Please take your son ... Isaac and ... bring him up ... as an offering (above, 22:2).^[40] אָבְרָהָם — אָבְרָהָם "קח נא את בְּנִי" — אֲשַׁמֶּע לְיָד וְשָׁמָּה אֲבָהָר לְעוֹלָה וְאֶפְסֵל מִן הַקָּרְבָּן — Shall I listen to you? But perhaps I will be selected as a burnt-offering, and, by submitting to you, I will become unfit to be an offering!^[41]

The Midrash offers another interpretation:

Another interpretation of the phrase, He said to his master's wife, "Look, my master": אמר — למד הקדוש ברוך הוא — [Joseph] said to [Potiphar's wife], — It is the practice of the Holy One, blessed is He, להיחלף — נגלה על אֲהוּבֵי בֵּית אָבִי בְּלִילָה — to be revealed in the form of

a prophetic vision to the beloved of my father's house at night.^[42] אָבְרָהָם "אחר הקרבים האלה היה דבר ה' אל אברהם בלילה" — He appeared to Abraham, as it is stated, After these events the word of HASHEM came to Abraham in a vision (above, 15:1).^[43] וַיֵּרָא אֵלָיו ה' בְּלִילָה הַהִוא — He appeared to Isaac, as it is stated, HASHEM appeared to him that night (above, 26:24).^[44] וַיֵּקֶב "וַיִּחְלֶם וַהֲגֵה סֵלֶם וְגו'" — And He appeared to Jacob, as it is stated, And he dreamt, and behold! A ladder, etc. (above, 28:12).^[45] אֲשַׁמֶּע לְיָד וְשָׁמָּה יִגְלֶה עָלַי הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְיִמָּצֵא — Shall I listen to you? But perhaps the Holy One, blessed is He, will wish to reveal Himself to me and will find me ritually impure!^[46]

4

Golden Apples

"And she caught him by his garment, saying: 'Lie with me.'" At that moment, his father's image (deyokno) came and appeared to him in the window. The image said to him: "Yosef, the names of your brothers are destined to be written on the stones of the ephod, and you are to be included among them. Do you want your name to be erased from among them and to be called a frequenter of promiscuous women? As it is written: 'But he who keeps

company with harlots wastes his riches,"² as he loses his honor, which is more valuable than wealth." Immediately, he desisted.³

5 יִקְרָא לָקָה טוֹב - כִּי צִדְקָה

הקשה הגר"ר מאיר רובמן זצ"ל בספרו "זכרון מאיר" מדוע תלה יוסף את מיאמונו בסיבות גבוהות כל כך ורחוקות מן המציאות ולא בגנות הדבר כשלעצמו, שיתקבל יותר על לבו של אשת פוטיפר?

טללי וישב אורות קנא

וימאן ויאמר אל אשת אדוניו (ט.ח)

תיבת "וימאן" היא בטעם שלשלת ובפסיק. ויש ליתן טעם על ההפסק בין "וימאן", לבין "ויאמר לאשת אדוניו".

היינו, כי יוסף לא מיאן מצד הטענות שאמר לה, אלא מיאן בפשטות בלי שום טעם והתחכמות.

מה שאמר הכתוב "ויאמר אל אשת אדוניו", וכפי שפירשו במדרש שהציע לפניה טענות שונות, היה זה דבר נפרד מן ה"וימאן", כדי להרגיע אותה, אבל הוא לא היה צריך לזה.

אילו היה המיאן מצד טענות שכליות, היה ח"ו יכול להמשך ברשת היצר שהרי אז"ל שהיא ראתה באיצטרוגין שלה, וא"כ מסתמא גם יוסף ראה, ובדאי הראה לו היצור לעשות מעבירה מצוה. אבל המיאן היה מצד עצם נפש "וימאן", - בלי שום טענות של שכל וחכמה.

לימוד גדול הוא, לכל איש ואיש, בהגיע לפניו איזה נסיון, לא ידחה הדבר ע"י טענות שכליות, שהרי אם ישען על שכלו בלבד עלול ח"ו ליפול ולהכשל, שהרי אין השכל תמיד בהיר ומאיר לאדם, והרי השוחד יעוור, ואין לך שוחד גדול מהיצה"ת.

עיין לקמן (נ, ז) מ"כ בשם הגר"ח שמואלביץ ממיר.

(שם משמואל, מסוכוב)

דניאל

וישב

אור

7

5 חלל

יצר הרע מלאך הוא. בכוח אנוש בלבד קשה להתגבר עליו ופיתוייו, כי על כל טענה שימציא האדם נגדו, יחיש היצר להציג לפניו ק"ן טעמים להיפך. כי כוח ויכוחו הוא גדול ועצום.

וכבר אמרו חז"ל (גמ' קידושין ל:): אלמלא הקב"ה עוזרו - אין יכול לו! אולם איזו דרך יבור לו האדם למען לא יפול במכמורות רשע? הלא אין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו, ואם ברא לנו יצר, בוודאי הכין לנו דרך בה ניאחז וניצל ממנו. אם לא נוכל עמוד נגדו לענות אותו כאוולתו ולהוכיחו על פניו. ולא נצליח להתגונן מפני התקפותיו העצומות, במה ניגען למען לא נרד כאבן במצולה?

אמנם על האדם לדעת שאם כוח יצרו עולה על כוחו עצמו פי אלף הרי זה רק בהיכנסו להיאבק עמו. בחכמת הויכוח לעולם לא ינצחו, אבל בכוח הבחירה והרצון שיש באדם לא יוכל היצר לפגוע.

אין כוח המלאך הרע הזה אלא בפיתויים המושכים את הלב מחד ובאמתלאות המסמאים את עיני השכל מאידך. אולם דבר אחד נשאר לנו לאדם לבדו, ומבלעדיו אין שום נברא בעולם יכול לשלוט עליו: כוח הבחירה. על כן, בבוא האדם להישמר לבל ילך אחר עצת יצרו, אל לו להילחם עמו בטכסיסי מלחמה, בטעיונים ובהוכחות ולבסס את עמדתו

על טעמים שכליים, כי בזה לא יוכל לו.

אלא יגמור ויסיים בדעתו בהחלטה נחושה - בבחירתו החופשית שבשום פנים ואופן לא יחטא מפני שכך ציוותה אותו התורה ויחזור וישנן לעצמו ג' פעמים "איני רוצה", לחיזוק ולתוקף ההחלטה. יוסף הצדיק לימדנו דרך זו. מתחילה "וימאן" משולש (=נגינתו שלשלת), בלי שום הצגת טענה והוכחה ונתנית טעם, ורק אחר קביעת ההחלטה, כשליבו תקוע איתן בה, יוכל לחפש טעמים לבחירתו זו: "ויאמר אל אשת אדוניו..."

כשנקבצו יוונים על ישראל להעבירם מחוקי התורה, נראתה אמת זו בחריפותה. אלו שניסו לישא וליתן בדיעה והשכל עם מלכות הרשעה - סופם עם המתיונים. ואילו מתתיהו ובניו ניצלו בהיאחזם בדרך יוסף הצדיק, באומרם "איני רוצה..."

12 וזוהי דרך המעולה לא רק בבחינת סוד מרע אבל גם בבחינת עשה טוב בקיום המצות. וכמו שמצינו בתפלת 'לשם יחוד' קודם הנחת תפילין שקודם כל אימרים: "הריני מגיח תפילין לקיים מצות בוראי שצונו להניח תפילין כמו שכתוב בתורה", ורק אחר כך מונים כל הטעמים: "שיש בהם יחוד ואחדותו יתברך כו' לזכרון זרוע הנטויה כו' לשעבד בזה תאוות ומחשבות לבנו כו' שהנשמה שבמוחי עם שאר חושי וכוחי כלם יהיו משעובדים לעבודתו יתברך שמו" וכו'. כי יש עיקר וטפל, והעיקר הוא לעשות המצות משום

שכך הוא רצון הבורא יתברך ולמנוע מלעבור רצונו יתברך מפני שכך צוה המלך, ולא משום טעמי השכל ותועלתו הפרטי.

מסופר על הגאון הרב משה פיינשטיין זצ"ל שפעם סידר קדושין בחתונה

אחת ונחפז לדרכו כי היו ממתנים לו בחתונה אחרת לסדר גם שם. ואולם כאשר עזב מקום החופה נעמד על יד הפתח ולא המשיך דרכו הלאה. וכאשר תמה עליו משמשו על התמהמותו בידעו שממתנים לו, הגיב ר' משה זצ"ל שאי אפשר לו להמשיך דרכו כי יש חומה המעכבת לפניו וראו כולם כאחד שאין חומה ואין כותל רק פתח פתוחה לרווחה. אחר כך הסביר ר' משה שכאשר התקרב לפתח מצא אחד עומד על יד הפתח ומתפלל תפלת שמונה עשרה, והרי נפסק בשולחן ערוך (אורח חיים סימן קכ סעיף ד) שאסור לעבור כנגד המתפללים בתוך ארבע אמותיו, וממילא היה שם חומה, כי זה היה מציאות מוחלטת אצלו שכיון שכך הוא רצון הבורא אזי זהו המציאות ממש.

13 ודבר זה יסוד מוצק בדת ישראל והשקפת היהודי, וכל אחד צריך להתכונן היטב לערוך חשבון הנפש בהאיך אנפין הוא מתייחס לעולמו. כי יש מי שעומד לפניו שתי עולמות, מצד אחד יש עולם הגשמי שהוא למראה עיניו וחושיו, ולאידך יש עולם התורה הרוחני, והוא מתאבק ומשתדל תמיד להתאים שתי העולמות אלה שלא יתנגשו אחד עם השני ולא יפריעו זה לזה. וכמובן במקום שאי אפשר להפשיט ביניהם, אז בלית ברירה פונים מקום לצווי התורה הקדושה ומקבלים עול מלכות שמים.

אמנם יש מי שאינו דר אלא בעולם אחד ואין לפניו אלא עולמו של הקדוש ברוך הוא ורצונו יתברך, והוא מסתכל על כל מציאותות וחיי מתוך אספקלריא של תורה, וכל מה שקובע התורה הקדושה שהוא מסוג דברים המותרים או רצויים לרצון הבורא ברוך הוא, זהו הרקע שבו חי ופועל ועושה כל מעשיו. ואם הוא מן הדברים שהתורה הקדושה אוסרם או מגנה אותם הרי אלו מופקעים לגמרי מציאותות והם עומדים כנגדו כהר גבוה וכחומה של ברזל, ומעצמיותו ופנימיותו הוא נצרב ומופרך ממנו.

רכט

תורה

וישב

9 דעת

וימאן (לט, ח). ובאונקלוס תרגם: וסרב. היינו בגדר אדם המבקש ממני דבר-מה, ואני איני רוצה. אינני סר לדבריו, אינני שומע לכל מבוקשו, הוראת וימאן היינו השבת פנים באמירת "לא", בלי כל גמוק ושום טעם, הוראת וימאן היינו שקדם הסרב והימאן טרם אף חדר בתוכיות הענין, אין לי בו חפץ, וחסל!

וטעמים יסביר? ועל כן תיכף ל"וימאן" יש פסיק, כי הופסק אצלו כל הענין אף טרם ניתח העולה על הרוח, אף טרם נתן כל טעם וביאור על המיאון, כי טרם כל וכל הוא ממאן על הדבר וחסל! והטעמים והביאורים יתן אחרי כן, וזהו אמרו אחרי הפסיק: ויאמר אל אשת אדוניו וגו'. * נפלא כל הענין, ומבהיל למתלמד לידע ולהודיע, כי טרם כל וכל צריך האדם להתקדם ב"וימאן", והטענות והביאורים יניח לאחריו כן.

דעת

פרשת וישב

טעם

R' Shternbach

להרע לישראל ולכן נענשו במכות, ע"ש, וכאן גם כן אשת פוטיפר נתכונה לרעה, ולא תועילה בזה כוונתה לשם שמים.

וימאן (לט, ז)

כשם הגר"א שמעתי דכתיב בשלשלת ופסיק, לרמוז שעמד על שלו דחה אותה כאומר לא, לא, לא. וזהו לימוד לדורות כשהיצר מסית האדם אין לפרש לו הטעם למה דוחה, אלא ידחה תחלה מכל וכל ורק כשהיה מנוער ממנו לגמרי יוכל להסביר דרכו.

11 ספר ידעם הים

5 ימים 6 טוהבן (Ps)

מעצמו שלשלת ואחריו פסיק, ולהבין זאת על דרך עבודה כדרכינו.

איתא בספרים הקדושים שכשבא היצר הרע אל האדם להכשילו, אין לטעון עמו בסברות וטעמים למה אינו כדאי לעבור העבירה, כי גם ליצר הרע הרבה סברות להיפך, רק העצה היא "וימאן", לסרב בכל תוקף בלי טעם ודעת ורק לומר שכך הוא רצון הבורא יתברך, ואין לחשוב חשבונות, כי יש ליצר הרע אחיזה במקום השכל אך למעלה מטעם ודעת אין לו אחיזה.

אם יהיה רק כדי להוציא את בגדו מידה, יכול הוא להתפתות ולהכשל. יוסף הצדיק העדיף להשאיר את הבגד בידה ולהסתכן במאסר, מלהתמחמה ולהסתכן בחטא.

בדרך זו יש להבין גם הפרשה הסתומה של יפת תואר, דשם (דברים כ"א-א) כתב רש"י וז"ל, לא דברה תורה אלא כנגד יצר הרע, שאם אין הקבי"ה מתירה ישאנה באיסור עכ"ל. לכאורה טענה זו נוגדת השקפת תורה ועיקרה של דת יהודית, שכל עבודתנו עלי אדמות היא מלחמת היצר, והיאך פה התורה עצמה מציעה לוותר ליצר. ושמעתי לבאר בשם הגר"י אברמסקי זצ"ל, שהמלחמה ביצר עריות היא באחת, תברח! רק כאשר באפשרות האדם לברוח ניתן לצפות שינצח במערכה. אולם היוצא למלחמה אסור לו לברוח, וכשאינו יכול לברוח מהיצר אין התורה דורשת ממנו להתגבר עליו, אלא יש להתירה, שאם לא כן בודאי ישאנה באיסור. (ע"ע מש"כ בפרשת נשא ה"ב).

זה האחרון היה עולמו של אבות העולם, ועולמו של יוסף הצדיק שמיאן בחזקה לעבור על רצון השי"ת ובניגון השלשלת. ולהסתכלות זו אנו מקווים והוא מגמת נפשינו לקיים "כל האזרח בישראל ישבו בסוכות" (ויקרא כג, מב), להיות אזרחים

בעולמו של הקדוש ברוך הוא ולישב בסוכות, רצה לומר מלשון סוכה והבטה, שנוכה לישב ולחיות בתוך ההבטה וההסתכלות והראיה של יהודי. יהי רצון שנוכה בקרוב לישב בסוכות עורו של לוייתן בביאת גואל צדק במהרה בימינו, אמן.

In the *Gemara* cited, the image of Yaakov is quoted citing a *pasuk* which is intended to discourage Yosef from sinning. Yaakov asked, "Do you want to be called *ro'eh zonos* (a frequenter of harlots) instead of being on the *ephod*? The *pasuk* states, "*Ro'eh zonos ye'abed hon*."⁵

Let us analyze the entire *pasuk*:

איש אהב חכמה ישמח אביו ורעה זונות יאבד הון.

A man who loves wisdom makes his father happy, but someone who is a frequenter of harlots loses his fortune.⁶

The contrast presented by this *pasuk* seems unbalanced. Ideally, the *pasuk* would say, "A wise son makes his father happy, and a

foolish son makes his father unhappy." Or, alternatively, "The wise son makes a fortune, as opposed to the immoral man, who loses his fortune." In this *pasuk*, the *ro'eh zonos* who loses money seems to have no point of commonality upon which to contrast him with the wise son.

We need to look more deeply into meaning of this verse to understand what it reveals about the unique interplay between the *middos* of Yaakov and those of Yosef. Yaakov's *middah* was *emes*, a *middah* which must be anchored to something that is firm, solid and real. From this perspective of truth, imagination — *dimyon* — is anathema. An imagined event or feeling seems real, but it is only virtual reality. In truth, it does not exist.

Dimyon, then, is the counterpoint to *emes*. Pure *sheker* is of less significance than fake *emes*. When a lie is blatantly false, people can easily spot it. But when something appears plausible and appealing, it draws people into its orbit. They want it to be true, it appears superficially to indeed be true, and therefore, they profess it as truth. *Emes*, in contrast, relies on a person's ability to identify a point of truth that is rock solid, not imaginary.

However, this kind of "solid truth" is set in stone, and is seemingly unresponsive to the changing experiences of life. If a person were to receive a Torah with the knowledge that everything in it is pure *emes*, he would still not have a guide for living a Torah life. He would need to know how to apply it to all the varied cases that arise, and there is no Torah for each individual case. For this, we need the process of *medamah milsah l'milsa* — extrapolating from what is already known to the situation at hand.

In order for *emes* to become the dominant *middah* in the world, we need to extend it to encompass new applications. This is the role of *dimyon*. *Dimyon* enables a person to say, "If this is true in Case A, then the following would apply to Case B." Even though Case A never contemplated Case B, the power of imagination enables us

to apply the *emes* to it. In this sense, the faculty of *dimyon* is greater than *emes*. It steps beyond the bedrock of *emes* and serves to move *emes* into the world.

Yaakov was *middas ha'emes*. *Emes* is the foundation of everything, but it needs to be extended to make it functional in this world. The extension of *emes* comes through *dimyon*, the ability to properly compare things. In this way, a person can move *emes* one step further. This is how Yosef himself was able to create two *sheva-tim*. He was able to take the *koach* of Yaakov and move it forward.

DIMYON ATTACHED TO EMES

There is a faculty in man that is especially prone to engage the *dimyon*, and that is the *koach holadah* (the process of procreation).

A person's *koach holadah* can take on two forms. One is motivated by a desire for fatherhood; this is a man's yearning to convey to another generation the genetic legacy that he has inherited. As in the *dimyon* discussed above, this involves the concept taking that which exists in reality and moving it forward.

The other form of *koach holadah* is concerned only about the here and now. This drive is the one most associated with the power of imagination, and it is the polar opposite of *kedushah*.

Yosef, as Yaakov's premier son, had received the greatest amount of wisdom and *emes* from him. It therefore fell to him to add the next step, harnessing *dimyon* to *emes*. Indeed, this role played out in Yosef's position as the "dreamer" whose imaginings foretold the destiny of the family of Yaakov. A dream that sits on top of *emes* is an extension of *emes*, not a deviation from it.

Yosef, more than his brothers, had the ability to either move Yaakov's *emes* further or destroy every last bit of *kedushah* that he had inherited from Yaakov. Fittingly, his *nisayon* with the wife of Potiphar focused on the *koach holadah*, which holds a person's

greatest capacity for either furthering a legacy or losing himself in fruitless pleasure.

Yaakov's appearance to Yosef — and the fact that it prevented Yosef from sinning — was a far greater testament to Yosef's righteousness than to his father's power. Would an image of a holy person be enough to stop anyone else caught in the throes of passion? Would the argument about not being on the stones of the *ephod* make a difference to him?

The difference between a person engaged in pleasure-seeking and a person engaged in *zeriyah* (procreation) might be likened to the difference between two checks written by the same person for the same amount, except that one is an investment and the other is an expenditure. The investment is a type of *zeriyah*; it is productive. Expenditure, on the other hand, diminishes the money. Once it is spent, it is gone. It may have purchased food and other needs, or a pleasurable experience, but the money is gone.

In the relationship between a father and son, the son is the father's "investment." The deepest wish of a father for his son is "to see children to his children"; he wants to see the child carry forward all that his father has conveyed to him. Fathers are happy to see their children enjoying life, but when they see that their child is productive, there is no end to their pleasure. This is the core of the father-son relationship.

Of all the productive activities in which a person can engage, the acquisition of *chochmah* is the most productive. The way of *chochmah* is that it grows, as *Mishlei* says, "Give to a wise man and he will become wiser." A *chacham* can learn an idea and then develop it further. The *pasuk* that we quoted earlier, stating that "a

wise child delights his father" makes exactly this point. The child who is wise has channeled his abilities into the ultimate productive venture. Because acquiring wisdom is the essence of productive activity, it brings his father the greatest pleasure.

On the other hand, a *ro'eh zonos*, the one who frequents harlots, is a person who has been conquered by his fantasy. Someone who spends his money on *zonos* uses something that could have been so productive and throws it out in exchange for an experience that has no everlasting quality. The pleasure comes and goes.

There are two ways of using the *koach holada* in its deepest sense. One way is to make this *koach* of truth eternal by using *dimyon* to create a child. The other way is to hold *ta'avah* and *dimyon* as primary goals in their own right, which wastes this *koach* on the most ephemeral of all purposes. It devours *hon*, which is the money a person should be investing. In modern Hebrew, *hon* means a person's or company's equity and assets. A similar word, *on* (with an *alef*), means "power," a person's potential for achievement. A *ro'eh zonos* takes the money (*hon*) that he earned through his strength (*on*) and is seduced by his *koach hadimyon* to waste it rather than using his *dimyon* to expand it.

Yaakov and Yosef are two *koachs* that complement each other. They revolve around the axis of *emes*. Yosef was Yaakov's *ben zekunim* who continued the *emes* of his father through *medameh milsa l'milsa*. Yosef extended the reach of Yaakov's *emes*, but would never project anything that was unattached to it. There is nothing in the branch that does not originate from the root. Yosef's struggle was with *koach hadimyon*, which projected ideas from the outside that had no root on the inside. When his father's vision appeared before his eyes, he reattached and anchored himself to that *emes*. In this way, he illustrated how to preserve the truth, invest it in the future and ensure its eternal vitality.

שפתי חיים / אמת

22

וכן האדם מצד טבעו הוא כולו שקרים, כל מהותו וקיומו של האדם בעולם הזה הוא בעלמא דשקרא, כפי שהגדיר שמואל לשאול את עולם הזה כעולם השקר ואת עולם הבא כעולם האמת, "כד הוינא גביכון הוינא בעלמא דשקרא ואמרנא לך מילין דשקר וכו', ברם אנא כאן בעלמא דקשוט לא תשמע ממני אלא מילי דקשוט" (ילקוט שמואל רמז קמ).

"ותשלך אמת ארצה"

כח האמת נגד ארציות דעלמא דשקרא

"מה עשה הקב"ה נפל אמת והשליכו לארץ הה"ד (דניאל ח, יב) ותשלך אמת ארצה, אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה רבון העולמים מה אתה מכזה תכסים אלמיכסיה שדך? - חותם של הקב"ה אמת - תעלה אמת מן הארץ, הה"ד (תהלים פה, יב) אמת מארץ תצמח."

ודברי המדרש נפלאים מלהבין, אף אם היה ויכוח ביניהם וכי כך פותרים את הויכוח ע"י שמשליכים את האמת ארצה? זאת ועוד, מה עצם הענין שהקב"ה השליך את האמת ארצה? גם צריך להבין את כוונת חז"ל שאח"כ העלה הקב"ה את האמת מן הארץ, מה היה סבור בתחלה ומה היה סבור לבסוף וכי חזר בו מהשלכת האמת?

מ"ר הגר"א גרוסברד זצ"ל הסביר, שאין כוונת חז"ל בהשלכת האמת ארצה, שכביכול דחה את האמת ממנו וע"י זה שוב לא יהיה

ויכוח בין מלאכי השרת, אלא ר"ל שזהו הפתרון לטענה שכולו שקרים, שהאדם יוכל לחיות בעוה"ז עם האמת ע"י שהשליך את האמת ארצה, היינו שהכניס את האמת לתוך ארציות עולם הזה, שהכניס בו ניצוצות של אמת, אשר בכך יכול להציל מפני עלמא דשקרא, וכשטענו מלאכי השרת לפני הקב"ה מה אתה מכזה את חותמך אמת, אמר: "תעלה אמת מן הארץ", אין הכוונה שהקב"ה חזר בו, אלא הקב"ה אמר שאין זה בזיון לתכסיס שלו, אלא זהו גופא ממצלת האמת, שהאמת יש לה כח צמיחה - "מארץ תצמח", שהאמת יכולה לעלות ולהתגבר אפילו על ארציות עולם הזה.

אהבת השקר - אהבת הדמיון

מהי ההנאה באהבת השקר? דבשלמא אם מרויה ע"י השקר יש לו הנאה להשתמש בשקר כאמצעי, אבל מהי ההנאה באהבת שקר כאשר אין בו שום תועלת שהיא והוא משמש לכאורה מטרה כשלעצמה?

ביאור הדברים: מטבע האדם להתענג בעולם הדמיון, ונסביר זאת ע"י דוגמא ממשחקי הילדים, ששם אפשר להווכח במידה זו במלוא הדיקפה. אצל הילדים ההבדלה בין אמת לשקר - בין המציאות לבלתי מציאות עדיין אינה מפותחת, ודרכם של ילדים שאינם מכסים את מעשיהם ודבריהם, ומבליטים את ה"אני" שלהם נסיבת הדבר אינה משום שהם יותר גרועים אלא זהו מחסרון דעה, שעוד לא מפותחים בהם רגש הבריות, רוב משחקיהם מושתתים על כך שהם מכניסים את עצמם לעולם הדמיון, תיבה שבורה נעשית כספינה והילד עצמו קברניטה, בשעה שהוא עסוק בה הדמיון נעשה אצלו כמציאות, הגרי"ס זצ"ל אמר שהגזל צעצוע מתינוק הרי הוא כמטביע ספנותיו של המבוגר

(עיין מ"א א עמ' 100), הם גם אוהבים לקרוא סיפורי דמיון וכזב. שלא היו כלל, וכן לספר את דמיונותיהם לאחרים, וכל הנאתם וסיפוקם הוא מאהבת הדמיון והפיכתו למציאות.

המבוגר כבר עזב את משחקי הילדות אבל עדיין נותר אצלו השעשוע עם הצעצועים שלו - הדמיון שהוא שואף אליו, אם זו תאות הכבוד או תאות הממון וכדו', וכך יש סוג של בני אדם שכל חייהם מושתת על אהבת השקר, וכל הנאתם היא להשתעשע עם עולם הדמיון

ולהפכו למציאות נוכחים לדאבוננו יש בתחום זה שטח רחב להכניס את האדם לעולם הדמיון, אם ע"י ספרות או סרטים והצגות שההנאה בכל אלו היא להפליג על כנפי הדמיון, אפילו לדברים שאינם בני קיימא במציאות, ויש גם דברים יותר מסוכנים הגורמים לאדם להשתעשע עם דמיונותיו, אם ע"י שכרות או סמים, שכל אלו גורמים לאדם לברוח מהמציאות אל עולם הדמיון. אמנם רוב בני אדם מתביישים לספר את דמיונותיהם, אבל יש סוג בני אדם שאינם נרתעים מלעשות זאת, ומספרים סיפורי כזב ללא שום תועלת, אלא רק להנאת עצמם מתוך אהבת השקר, שההנאה בזה היא הבריחה מהמציאות אל עולם השקר הדמיוני.

"ותשלך אמת ארצה" - אחיזה בנקודת האמת

יסוד זה של יכולת האדם לעמוד על נקודת האמת ולבקר את עצמו נובע מכח "ותשלך אמת ארצה", שאפילו בתוך ארציות עוה"ז עד כמה שאדם אוהו ודבק באמת עם שאיפה חזקה להיות אמיתי וכן עם עצמו, באותה מידה יוכל להתרומם מהארציות. מצד אחד אדם חי בעוה"ז שהוא עלמא דשקרא, השקר שולט בכל, רוב מעשי האדם הם דברים טפלים, חצאי דברים, חוסר שלימות, אך מאידך יכול האדם לעמוד על המשמר וככל שירצה לבנות את עצמו לעמוד על נקודת האמת, יוכל להעלות את עצמו מהארציות, ע"י הכח האדיר של האמת - "אמת מארץ תצמח".

שיקח האדם את עצמו לפחות עשרה רגעים בשבוע ויבדוק את מצבו האמיתי, היכן הוא עומד בדיוק, לא כדאי לבדוק את כל המצב כי אז עלול להתפס ליאוש, אך יקח חלק מהדברים ויעלה שלב אחר שלב, יבדוק את מקומן של התורה והתפלה שלו במבחן האמת לאור האמת, ואם יחזק אצלו את בקשת האמת יזכה לסייעתא דשמיא למצוא את האמת.

מלחמת עמלק

ד' רמ"ב (פס')

של הנחש הקדמוני, ויש הסוברים שהנחש הוא סמל: "והנחש - ר' יצחק אמר דא יצר הרע. ר' יהודה אמר נחש ממש". וכן מצינו בגמרא: "הוא שטן, הוא יצה"ר הוא מלאך המות" (בבא בתרא טז, ע"א). ואם הנחש אינו נחש אלא יצר הרע, גם איסור האכילה חטא האכילה יכולים להיות מוצאים ממשטם ומתפרשים כאיסור ובחטא של ביאה חיווג.

ראשית נציין ששמו של העץ מעיד על תוכן האיסור. "עץ הדעת" - "דעת" משמש כידע גם לתיאור התחברות, אהבה ויחסי אישות. כך בפרשתנו שלוש פעמים "והאדם ידע את חוה אשתו" (ו', א), "וידע קין את אשתו" (ו', יז), "וידע אדם

גם לשון "אכילה" שבפרקנו לא בהכרח תתפרש כפשטה. בכמה מקומות בתורה ובמאמרי חז"ל היא מכוננת כלשון נקייה, לענייני ביאה ואישות. כך במשלי: "כן דרך אשה מנאפת אכלה ומחתה פיה ואמרה לא פעלתי און" (ל, כ). ובדאי שבפסוק זה גם הפשט של לשון "אכילה" רומז לניאוף. ועל הנאמר

ואם כנים דברינו שחטא אדה"ר היה בענייני ביאה ולא בענייני אכילה, נבין את דברי הנחש "כי יודע א-לודים כי ביום אכלכם ממנו ונפקחו עיניכם והייתם בא-לודים" (ג, ה), ופירשו חז"ל - "יוצרי עולמות" (בראשית רבה יט, ד). אם על אכילה מדובר, היכן יצירת עולמות שבה? אבל אם מדובר על ביאה, מובן פיתוי הנחש. שהרי הביאה יוצרת "עולם קטן" לפי המקובל ש"האדם - עולם קטן". כמו כן מובן העונש שקיבלה חוה שנפלה ברשת הפיתוי של הנחש, עונש שעיקרו ביאה הריון לידה, מידה כנגד מידה. זאת ועוד. גם בתיקון חטא אדה"ר בעת מתן תורה - כמו ששינונו: "ישראל שעמדו על הר סיני פסקה וזהמתן" (שבת קמז, ע"א) - נצטוו לפני כן "אל תגשו אל אשה" (שמות יט, טו), אות לתיקון חטא אדה"ר שהיה בביאה. גם משה רבינו זכה להגיע למצבו של אדה"ר לפני החטא "כי קר עור פני משה" (שמות לז, לז), ובזה התגבר אורה הפנימי של נשמתו על העור החיצוני שנעשה לאדם וחווה אחרי חטאם - "ויעש ה' א-לודים לאדם ולאשתו כתנות עור וילבישם" (בראשית ג, א). והנה גם על משה למדנו שפרש מן האשה "תניא משה פירש מן האשה והסכים הקב"ה עמו" (שבת פז, ע"א). ייתכן שגם משה דיוקא בפרישותו מן האשה כתיקון לחטא אדה"ר שחטא בענייני חיווג, התרומם למצבו הרוחני הרם חזר לדרגת אדה"ר שלפני החטא, מצב שבו אור הנשמה הפנימית גבר על כתנות

ועדיין טעונים הדברים הסבר. הרי עצם החיבור בין האיש והאשה אינו חטא? הרי כך היתה הברכה והמצוה הראשונה הכלולה בדיבור הראשון של ה' ליציר אנוש: "ויברך אותם א-לודים ויאמר להם א-לודים פרו ורבו ומלאו את הארץ" (בראשית א, כח). התורה מדגישה שזו היתה תכלית בריאתה של חוה: "על כן יעזב איש את אביו ואת אמו ודבק באשתו והיו לבשר אחד" (שם ב, כד), ומה האיסור והחטא שמצא הוזהר בעובדה שאדם בא על חוה?

שתי פנים לתשובה, ושתיהן פנים שונות של אותה מטבע - התאהב והחיפון. התאהב מפורשת במקרא: "ותרא האשה כי טוב העץ למאכל וכי תאהב הוא לעיניים..." ותתן גם לאישה עמה ויאכל" (בראשית ג, ה). תאות העיניים קשורה בתאות הלב, וכבר הוזכרה התורה "ולא תתור אחר לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זונים אחריהם" (במדבר טז, לט). מיתור המילה "עמה" בפסוק (הרי היה אפשר להסתפק ולכתוב ותתן גם לאשה ויאכל)¹⁹ למדנו שהאדם כחיה נפל גם הוא ברשת התאהב, "כי תיבת עם" יורה על השווי בדבר ההוא, ופעולת שניהם על כוונה אחת ממש²⁰. הפעולה שהייתה אמורה להיות מקודשת וטהורה, הפכה בעקבות התאהב לפעולה של חטא.

והפן השני של חטא החיווג הוא החיפון, חוסר האפיק, המתינות וההמתנה. יויוגם הקדוש של אדם וחווה היה אמור להיות בשבת קדש. כך נאמר בגמרא: "עונה של תלמיד חכמים אימתא א"ר יהודה אמר שמואל מע"ש לע"ש. אשר פרו יתן בעתו א"ר יהודה זה המשמש מטתו מע"ש לע"ש" (כתובות סב, ע"ב).¹⁸ והסביר הרב דסלר במאמר "לעשות מגשמיית רוחניות": "כי כשמצרפה להרגשת קדושת שבת, שערי קדושה נפתחים לפניו ויכול לכוון בקדושה. וראיתי בספר עונג שבת:

לשבת העליק שאין בו שטן" (ספר הליקוטים, עמ' ה). בספר "שם משואל" מאריך להסביר את דברי הקבלה הללו: "ונראה דהנה בלקוטי תורה מהארי"ז ז"ל, שחטא אדה"ר היה שלא המתין בוווגו עד שבת... שהייתה עליית עולמות, וכל בחינת הרע ערקין לנזקבא בתהומא רבה... ויש עוד טעם בהארי"ז ז"ל דכתיב ואל יתבוששו ויבשת הוא אותיות בשת, משמע דבשבת אותיות בשת, היו נותנים בו דעה ליבוש [מ]להיות משמשים ערומים, ולא היה הנחש רואה ולא היה מזדווג להם. ויש עוד לומר דהנה אדה"ר חכם גדול היה, והיה יודע את מעלת הוווג ביום השבת לעומת יום חול, אם היה אך שם אל לב להתישב בדבר. אבל הוא לא שם על לב שלא לעשות דבר בלי ישוב הדעת, ועשה בלי ישוב הדעת במהירות. וע"כ נעלם ממנו גדול הצורך להמתין עד שבת".²⁰

והרמ"ע מפאנו כתב: "ועל זה אמר דוד המלך ע"ה בחפזי כל האדם כוונ' (תהילים קטו, יא) שהוא באמת וידי מעליא... על פחזותו של אדם הראשון, במצוה שנצטוו בה, והיא פרו ורבו. כי הנה בתחילת תשמישו נזקק לאשתו ביום חול, וביום, ובשעת התגבר הדין ובפרסום".²¹

תחיה אדה"ר פרשת וישב R' Schenerman
"אדם ביקר" - גדלות האדם
ויימאן ויאמר אל אשת אדניו וגו' [ח-טז]

אמר לה [יוסף לאשת פוטיפר], למד הוא הקב"ה להיות בוחר בית אבי לעולה וכו', ושמא אבחר לעולה ואפסל מן הקרבן. דבר אחר, למדו הקב"ה להיות נגלה על אהובי בית אבי בלילה וכו', אשמע לך, ושמא יגלה עלי הקב"ה וימצא אותי טמא. דבר אחר, אמר לה, ראובן ע"י שכתוב בו וילך ראובן וישכב את בלהה, ביטלה בכורתו וניתנה לי, אשמע לך ואדחה מבכורת. (בר"ר פז-ה)

א [א] ביאור הדברים, הרגשתו של יוסף היתה שהוא מאהובי בית אבא, ועשוי הנא להבחר לקרבן, ואילו יתגלה הקב"ה. לפיכך, הוא מאמץ את כחו ומחזקו לעמוד בנסיון, ולא עוד אלא שדבריו אלה ראויים להתקבל אפי' באוני אשת פוטיפר, שעל אף שפלותה מבינה היא שיוסף נכבד מאד, ואינו כדאי לחטוא ולרדת מרום מעלתו.

כיסוד זו כתב רבינו יונה (שערי העבודה) וז"ל: הפתח הראשון הוא שידע האין ערך עצמו, ויכיר מעלתו ומעלת אבותיו, וגדולתם וחשיבותם וחבתם אצל הבורא ויתברך, וישתדל ויתחזק תמיד בכל יום ויום יוסיף אומץ לקנות מעלות ומדות אשר יתקרב בהם לבוראו וידבק אליו. ואם היה ראשיתו מצער, אחריתו ישגא מאד. ויעשה אשר לא יבוסו אבותיו מדרכיו וממעשיו כפי כחו והשגת ידו. ויצא לו מזה כי כאשר יתאהב תאוה ויעלה בלבו גאווה לעשות דבר שאינו הגון, יבוש מעצמו ויבוש מאבותיו, נישב לנפשו ויאמר, אדם גדול וחשוב כמוני היום שיש בי כמה מעלות טובות רמות ונשאות, ושאני בן גדולים בן מלכי קדם, איך אעשה הרעה הגדולה הזאת וחטאתי לאלקים ולאבותי כל הימים. ואם חלילה וחס לא יכיר מעלתו ומעלת אבותיו, נקל יהיה בעניו ללכת בדרכי הפריצים, להגלות נגלות כאחד הנבלים למלאת תאוותו בחיקו, עכ"ל.

וכ"כ רבי יעקב עמדין בהקדמתו לסידור 'בית יעקב' (סולס בית אל עמ' ט) וז"ל: שנדע ונכיר ערך צורת הנפש הקדושה שהיא עצמותנו האמיתי. היות חלק א-לוד ממעל כנודע וגו'. וכל מה שהאדם נלכד במצודות יצה"ר בא לו מחמת ששוכח יחושו הגורא ונפלא כי בן מלך הוא וגו', עכ"ל.

The Torah describes the ceaseless attempts by the wife of Potiphar to force Yosef HaTzaddik to sin with her. Yosef fought her advances by stressing the ingratitude such an act would be after his master had entrusted him with the total maintenance of his home. Doing this would be a betrayal of that trust.

• *Rabbeinu Yonah*, in the beginning of *Shaar HaAvodah*, deduces a different tactic from Yosef's words. A major defense against the guiles of the *yetzer hara* is for a person to tell himself, "*Es past nisht*, it's unbecoming for someone like me, with so many positive attributes and character traits, to do something like that!"

By stressing his inherent superiority, and the incongruity of an *איש המעלה* (a person with great attributes) acting in such an improper and foolish manner, the person will create a barrier against sin. If he is a son or grandson of distinguished Jews, he should say to himself, "How can I sully my family's good name by acting so foolishly and irresponsibly? How can I shame my forebears by doing this sin?"

Every Jew instinctively wants to do good and avoid sin. When one contemplates his own self-worth, as well as the *אוצרות הנשמה* (spiritual treasures) he encompasses, it will serve as a powerful motivation not to succumb to the various enticements of the *yetzer hara*.

[ע' עטרה למלך דף קפ"א]

R' Pam (77) Parashas Vayeishev / 77

34

⑧ **The Importance of Self-worth** The Midrash's description of the dialogue between Joseph and Potiphar's wife at this sensitive moment is a guide for every person who is in a situation where the lure of sin looms great.

In the course of the conversation between them, Joseph makes several statements which, on the face of them, seem out of place. "How can I sin," Joseph says, "when the Holy One, blessed is He, chooses the beloved ones of my father's home as a burnt-offering"? According to another opinion, Joseph tells her that God appears in a nocturnal vision to members of his family. These remarks seem out of place, unless they are understood as methods to avoid sin, especially in times of great temptation. And they are very powerful methods indeed.

If one has low self-esteem, if one feels that his life has little meaning and value, then the path to sin is open. Why shouldn't one sin if, in any

event, he is worth nothing and his life is meaningless? If, however, one realizes his own potential for greatness, if he realizes his intrinsic value in the eyes of his Creator, then he will have the strength to resist what would be deleterious to his own well-being, and the fortitude to avoid actions that can, in the end, cause him untold debasement.

Joseph's responses reflect precisely this approach: I am one of God's beloved. God talks to us and to our family. He accepts us as offerings. Does it make sense, then, for me to ruin my life and bring myself down by engaging in such a terrible sin? This thought process, which gave Joseph the strength to overcome the temptation of the moment, was something that even Potiphar's wife could understand.

Our Sages tell us that a similar method was employed by the Jewish courts when they wanted to impress upon witnesses the importance of telling the truth. The Sages (*Sanhedrin* 37a) detail the warning that the court gives potential witnesses in capital cases. The court would tell the witness that man was created as an individual (Adam) to teach us that one who causes the death of even one individual is considered as if he caused an entire world to perish.

Rashi there (see s.v. בשבילי) implies that this admonition was meant to bring the witness to the awareness that he, himself is priceless. He, the witness, is an entire world. When one comes to that realization, then even one who stooped so low as to contemplate giving testimony to cause the death of an innocent man would conclude that doing so would be an act of self-destruction that would ruin his own life, an entire world.

35 Our Sages took a similar approach when describing the courts' warning to witnesses in civil cases not to testify falsely. The Gemara (*Sanhedrin* 29a) explains that telling witnesses that the Divine punishment for false testimony is that the rains will not come and that drought will result is not effective. The potentially lying witness will rationalize that this will not affect him adversely.

What will work, explains the Gemara, is telling them that a false witness is looked down upon by the very person who hired him. "The very people who you think you are doing this for," we tell them, "look upon you with scorn and derision." Here, too, the awareness of the enormity of the sin of bearing false witness does not serve as a barrier. Nor does

האסון של האדם הוא, כשאנו מכיר את ערך עצמו.

רבי אהרן הגדול מקרלין זצ"ל אמר, שהעבירה הכי גדולה של האדם הוא לשכוח שהוא בן מלך!

האדם שחי עם הכרה בערך של עצמו - מתייחס ברצינות ובכבוד ראש ומתוך הערכה, לכל מעשה, דיבור ומחשבה של עצמו. הכרת האדם את ערך כוחותיו הוא תנאי הכרחי להצלחה בעבודת ה'.

כתב המשגיח רבינו ירוחם זצ"ל ד"ל: יסוד גדול הוא להכיר מעלותיו, וכי זוהי תכלית

האדם. כי על כן פשוט הוא כי "אדם ביקר ולא יבין, נמשל ככהמות נדמו", אם אדם אינו מכיר חסרונותיו הרי מופרך הוא, ועוד יותר גרוע הוא אם אינו מכיר מעלות, אינו מכיר, אינו מחשיב, את ה"אדם ביקר" שבו, ומי שאינו מכיר ואינו מעריך אינו נותן כלום על זה.

בפתקא קטנה של הסבא זצ"ל מקלם מצאו כתוב "מלך היודע האויב כי דבר מלך שלטון, היודע כי בדבור אחד שלו מתהפכות מדינות, הוא אין צריך ללמוד מוסר על שמירת פיו ולשונו". - לו היה אדם מכיר ויודע, באיזו מדה שהיא, את ה"אדם ביקר" שלו, בהכרח היה יוצא ממנו הנהגה אחרת לגמרי, עכת"ד.

וכך היה מבאר הגר"ח מבריסק זצ"ל את הכתוב בתהלים (מט-כא) "אדם ביקר ולא יבין נמשל ככהמות נדמו", עפ"י משל לעגלון הנוסע בעגלה הרתומה לסוס ומצליף עם השוט שבדיו על גבו של הסוס. הסוס סופג את המכות, מתייגר מכאבים, ומגביר ומאזין את המהירות ודוהר חזק יותר. אין ספק שהסוס רוצה ומשתוקק להיפטר מן המכות המייסרות של הצלפת השוט, ואכן עצה פשוטה יש - כאשר יראה הסוס מרחוק איזה פרשת דרכים, במקום שיש הצטלבות על אם הדרך, כל שעליו לעשות הוא להגביר את המהירות ובהצטלבות לעשות פניה חדה תוך כדי הגבתה הרגליים הקדמיות ולגלגל ולהשליך את העגלון מן העגלה ולהשאירו על הדרך בריסוק אכזרי.

מדוע הסוס אינו עושה זאת? מדוע אין הסוס משתמש בתחבולה פשוטה זו?

התשובה היא: מפני שהוא סוס!

הסוס אינו מכיר את ערך כוחותיו ואינו יודע מה הוא מסוגל לעשות.

כן בדיוק הוא האדם:

"אדם ביקר"! - האדם יש בו יקרות אין קץ, יש בו חשיבות וערכיות, יש בו כוחות נעלים ומרוממים, אלא ש"ולא יבין" - אין הוא יודע ומבין מספיק את גודל כוחותיו ומעלותיו ואת גודל יקרותו. ועל כן - "נמשל ככהמות נדמו" - הרי הוא כסוס כפזר אין הבין.

ב) איתא במס' סנהדרין (לו ע"א) - כיצד מאיימין על העדים, על עדי נפשות וכו', לפיכך נברא האדם יחיד, ללמדך שכל המאבד נפש אחת מישראל, מעלה עליו הכתוב כאילו איבד עולם מלא וכו'. לפיכך כל אחד ואחד חייב לומר בשבילי נברא העולם. ופירש"י שם, כלומר, חשוב אני כעולם מלא, לא אטיריד את עצמי מן העולם בעבירה אחת וימשוך ממנה, עכ"ל.

הרי שהרגשת הגדלות של האדם "בשבילי נברא העולם", מביאה אותו למשוך ידו מן החטא, ולשמור עצמו שלא לדרת ממדרגתו, ואף עדים הללו שעומדים להעיד עדות שקר ולשפוך דם נקי, כיון שיתכוונו בגדלות האדם, ימנעו מן החטא ויחזרו בהם מלהעיד שקר⁷³.

שיחות 33 מאמר כח מוסר ק"ז

וכן הוא דרכו של היצר הרע במלחמתו עם האדם, בתחילה הוא משתדל להשפילו בתחומי ההיתר, וכשהדבר עולה בידו, הרי האדם ברשותו להכשילו בכל דבר חטא ועון. העבודה המוטלת על האדם היא להתעלות ולהיות נכבד וחשוב, וע"י כך הוא נשמר מן החטא, שמכיון שהוא מכיר במעלתו וחשיבותו הגדולה, הרי הוא נמנע מלחטוא כדי שלא ירד ממדרגתו. ועוד שמירה יש בזה, שהרבה עבירות כרוכות בבזיון להעובר עליהן, ואם יהיו הרגשת הנכבדות והחשיבות מושרשים בקרבו, ימנע על ידם מלהכשל בחטא, מחמת הבזיון שבדבר.

356

ght of punishment serve as a deterrent. It is only the appeal to use of dignity and self-worth that speaks to them. son's realization of his own potential greatness can be more : than threats of punishment and suffering. This feeling of

self-worth can serve as a great aid in avoiding sins that will destroy that potential greatness and cause untold humiliation. One must recognize the potential greatness that is his. Only then will he preserve it with every fiber of his being (R' Chaim Shmulevitz, *Sichos Mussar*, p. 117).

"מועט מחזיק את המרובה"

כשנחבונן לעומקם של דברים נגלה כי יסוד הענין טמון באמונה ב"מועט מחזיק את המרובה". כלומר, ישנם דברים הנראים בעינינו כסותרים אחד את השני, אך בעצם אין ביניהם סתירה כלל והנם מתיישבים יחדיו.

בגן: הנהגת הקב"ה בעולמו - כולו דין מצד אחד, וכולו חסד מצד שני, והאמונה היא שכל פעולותיו הם גם חסד וגם דין. נס חנוכה היה מציאות של "מועט מחזיק את המרובה" - רבים ביד מעטים. גם בביהמ"ק מועט החזיק את המרובה - "עומדים צפופים ומשתחוים רווחים". והיסוד בזה, הוא שאפילו בדבר קטן אפשר להכניס הרבה.

האדם בעל יכולת בלתי מוגבלת

גם באדם טמונה תכונת האינסופיות שמצינו ב"אור". "נר ה' נשמת אדם" (משלי כ, כז) - באדם ישנה נקודה של אור, של קדושה, וכיון שכך הרי בעצמותו הוא אינו מוגבל.

בזה ניתן ליישב דברי חז"ל "חייב אדם לומר מתי יגיעו מעשי למעשה אבותי אברהם יצחק ויעקב" (תנא דבי אליהו פכ"ה). ולכאורה זהו דבר פלא, כיצד יתיר שאדם פשוט בדורנו יידמה במעשיו לאבות הקדושים?

אלא ש"נר ה' נשמת אדם" - באדם טמונה נקודת אור העושה אותו בלתי מוגבל, ובאפשרותו, איפוא, להיות גדול בישראל, ולטפס עד למדרגת האבות הקדושים! החושך של יין שזהו היופי של העולם שמושך אותנו, והחושך

של "מחשבת הקטנות" שלנו, לכל החושך הזה התורה היא "אור" שמאיר אותו

"חביב אדם שנברא בצלם, חיבה יתירה נודעת לו שנברא בצלם" (אבות ג, יח). כל בריה שברא הקב"ה בעולמו חביבה היא בעיניו, אולם "חביבין ישראל שבשכילם נבראו שמים וארץ" - ליהודי ישנה חביבות מיוחדת בעיני הקב"ה. הוא אינו נוקט "לעמוד בתור" יחד עם כולם, באפשרותו להכנס "מהצד".... "חביבין ישראל שניתן להם כלי חמדה, חבה יתרה נודעת להם שניתן להם כלי חמדה שבו נברא העולם" (שם) - לכלל ישראל ניתנה התורה הק' ששורשה בעולמות העליונים ובכוחה להאיר את חשכת העוה"ז.

דברים אלו אמורים במשך כל ימות השנה, ובפרט בימי החנוכה עלינו לחזור ולשננם לעצמנו, כי בימים אלו נעשו ע"י החשמונאים מעשים מופלאים המהווים היפך ה"קטנות" - כיבוש היעד המבוקש ללא כל חשבונות, בין בלימוד ובין בתפילה ועבודת השם.

ה"קטנות" הנה בגדר "חושך" אמיתי. אדם חושב לעצמו: "הנה כעת לומד אני דף גמרא, והדף הקודם נשכח ממני. כנראה שאין בראש מקום לשני דפי גמרא".... זוהי "קטנות" אמיתית! בפרט לעומת יהודים מדורות קודמים.

בלי לקום מהספסל, והרי כשקמים לוקח זמן עד שחוזרים למקום...

"חנוכה" הוא הזמן לשבור צורת חיים זו. אדם אינו מוגבל, בכוחו לשבור קיר. כל רגע של לימוד תורה ערכו אין סופי. האדם אינו מוגבל מה"קטנות" שלו ואף לא מה"קטנות" של הדור כולו.

דוד המלך כשברח משאול אמר "אני אמרתי בחפזי כל האדם כוזב" (תהלים קטו, יא). ישי אביו של דוד היה צדיק גדול. בגמ' שבת (נה ע"ב) מובא שהוא היה אחד מהארבעה אשר לא חטאו מעולם ומתו "בעשיו של נחש" [חטא אדם הראשון]. ואפילו הוא לא האמין שדוד בנו ראוי להיות מלך ישראל, וע"ז אמר דוד: "כל האדם כוזב".

פעמים אדם מהרהר לעצמו "מה כבר יכול לצאת ממני? הרי כולם אומרים שממני לא יצא כלום".... אולם האמת היא ש"כל האדם כוזב". התורה הק' שניתנה לנו מאת הקב"ה הנה נקודה של אור, והלומד תורה אינו מוגבל כלל ובאפשרותו לטפס מעלה מעלה ביראת ה' ובחכמתו.

וישב ל"ט ח', וימאן אל אשת אדוניו וגו', ובמד"ר (פ' פיז, ה') אמר לה למור הוא הקב"ה להיות בוחר מאהובי בית אבא לעולה וכו' ושמא אבחר לעולה ואפסל מן הקרבן וכו', למד הקב"ה להיות נגלה על אהובי בית אבא בלילה וכו' ושמא יגלה עלי הקב"ה וימצא אותו טמא וכו'.

ומזה יכול להיות לנו מושג כל שהוא מה היו שבטי י-ה, שהנה זה ברור שכשיוסף טען הק' טענה, לא היה בזה איזה תירוץ לדחותה, אלא מה שטען זה היה עצם מציאותה, והיינו שזה היה המציאות שלו שהוא היה כל הזמן בדרגה של עומד ומוכן לגילוי שכינה ולקרבן, וזהו דרגה נוראה.

שהנה יתכן שהאדם יודע שעליו להשיג ולהגיע לאיזה דרגה, ועובד בכל כוחו ומתכוון לכך, ומדי הכנתו זה גופא שהוא עמל להשיג את הדרגה, וגם זה דרגה עצומה וחלואי שיהא לנו שייכות לזה, אך דרגה זו של יוסף הצדיק שיכול היה לומר על עצמו שהוא עומד מוכן ומוזמן לגמרי לנבואה בלי שום שיהיו זמן, ולא יצטרך להתחיל בשום הכנה אלא הכל מוכן ומוזמן, ~ וזו דרגה נשגבה עד למאד.

אמנם הביאור הוא שחז"ל הק' גילו לנו שבעצם כל א' וא' מישראל בתוך ~ תוכו ומצד עצם בריאתו הוא מוכן לגאולה ולקדושת ד', וזהו האדם שבו, וכל עיקר העבודה אינה אלא לחדש נקודה זו שכבר נמצאת בפנימיותו של האדם, וחז"ל הק' ע"י עבודתם הגיעו לזה לגמרי.

והנה איך מגלים את הנקודה הזו היו אומר ע"י מסירות נפש, שכמה שהאדם יותר מוסר את נפשו על הדבר כך הוא מחיה ומציא מן הכח את הפועל את הנקודה של מסי"נ שבין כך קיימת אצלו והיינו ע"י מסירות נפש מגיעים למצב של מסירות נפש, וכמו שבר מצוה מצוה, שע"י קיום המצוה נכנס לדרגה שנעשה בר מצוה וזוכה בעוד מצוה, שלמעשה כבר הכל נמצא בפנימיות וחז"ל הפוך עבירה גוררת עבירה, והיינו שמעורר נקודת החומר שבאדם המושכתו לעברה, ולהפך יראה מביאה לידי יראה, מצוה לידי מצוה, וקידוש ה' לעד קידוש ה' שזהו נקודתו העיקרית של האדם.

שיחות הגר"ש פינקוס זצ"ל

"החושך" בדורנו - "מחשבת הקטנות"

הלקח אותו עלינו ללמוד מנס החנוכה הוא, כי אם אדם רוצה בכל מאודו בכוחו לגרש את ה"חושך"!

לאותו חושך השורר בעולם הזה ישנם ציורים רבים. אך כשנחבונן כנעשה בתוכנו, נדמה כי "החושך" הגדול ביותר הוא "מחשבת הקטנות". הדבר המפחיד ביותר הוא שאדם מחשיב את עצמו כ"קטן" שאין בכוחו להשיג

מעלות ולטפס לדרגות גבוהות. הוא חש בתוכו כי כשם שאינו יכול להצליח להלחם נגד טנקים, כך אין באפשרותו להעשות "גדול" בישראל.

בהירות הדעת המתקבלת מהתבוננות בנס חנוכה מביאה את האדם להבנה חדשה: החשמונאים עמדו בגבורה מול צבאות חזקים וגיבורים, והכל בכח אמונתם ובטחונם בהש"ת. ואם כך, גם הוא אינו מוכרח להשאר "קטן". יכול הוא ע"י השקעת עמל ויגיעה מתוך אמונה ובטחון בהש"ת אשר תננו בכישוריו וכוחותיו, להעשות "גדול" בישראל בכל התחומים: התמדה בלימוד התורה, דביקות בהש"ת, ותפילה.

כאשר יזכה אדם להבין כך, אל לו להסתפק בהבנת הענין בלבד, עליו להתחיל מיד בעבודה המעשית הנדרשת לכך.

42

Yosef was sold into slavery as a teenager and had to fend for himself in the most depraved country of the time. Moreover, his master's wife was determined to seduce him, and he had to deal with her advances day in and day out. Yosef, who personified the *middah of kedushah*, was tested specifically in that area. In a similar vein, we find that Avraham, the quintessential *baal chesed*, was challenged with a test that was the antithesis of *chesed*: sacrificing his own son.

This phenomenon is at play even in the twenty-first century. When the *yetzer hara* attacks fiercely, there is no reason to become dejected or depressed. It is quite possible that from the very attacks of the *yetzer hara* we can deduce the aspects of *avodas Hashem* in which we need to improve. Moreover, his attacks reveal to us the specific area in which we have the capacity to achieve perfection, if we only respond properly to the challenge. Simple logic dictates that the *yetzer hara* strikes precisely in the area that a person has the greatest ability to perfect himself.

This idea is highlighted by Rav Tzadok HaKohen (Tzidkas HaTzaddik 49:181). He asserts that every person has his own distinct temptations. If one notices that he has an intense desire in a particular area he should know that it is in this very area that he is spiritually equipped to receive Hashem's blessings, if he directs his heart to Him. Furthermore, one should be aware that the sin that he has transgressed most often is the exact area of *avodas Hashem* in which he can achieve complete integrity! Therefore, Chazal tell us that when one sins with a particular limb, he should rectify that transgression by using that specific limb to perform mitzvos. Such

behavior does not merely rectify that specific sin, it also improves the transgressor himself. Each person was created with the purpose of rectifying a different aspect of *avodas Hashem* that cannot be accomplished by anyone else. Rectifying the sin aids one in fulfilling his purpose in this world.

Rav Tzadok bequeathed to us the keys to properly relating to ourselves. When the *yetzer hara* strikes, we become embarrassed; our honor was slighted with his attack. We held ourselves in high regard, and the *yetzer hara* showed us exactly how lowly we really are. Therefore, most people want to simply sweep their failures under the rug and forget them as fast as possible. However, this is

not the correct response, for we are in effect unplugging the red warning light so that we shouldn't see it blinking. Rather, we must perceive it as a wake-up call to address the area in which we are destined to achieve greatness.

It is common for people to compare themselves to those around them. "Why can't I get up for Shacharis like my friends, who leap out of bed like a cannonball?" "How come everyone is progressing in their *shemiras halashon* and I can't seem to keep my mouth shut?" The answer to these questions is that getting up in

the morning or refraining from *lashon hara* might not be the aspect of *avodas Hashem* that those people were created to rectify. Each person has a unique set of challenges. If one pays attention to the voice of the *yetzer hara* and works on rectifying the deficient areas, then his faults will become the impetus for attaining perfection, and consequently the catalyst for receiving Hashem's great blessings.

(Shiurei Chumash Parashas Vayeishev 39:11; Alei Shur, Vol. I, p. 35)

מתוך שאיפה לגדלות ולשלמות. לא לראות את המעשה מצד עצמו בלבד, אלא כחוליה בשרשרת של מעשים טובים שתיביא אותו בסופו של דבר למדרגות גבוהות בעולמו הרוחני. מחשבה כזו מרוממת את האדם ומשנה את עצם מהות המעשה מסתם מעשה טוב למעשה שהוא חלק מן הדרגה הגבוהה אליה הוא שואף להגיע. וממילא יסייע לו הרעיון הזה גם ב"סור מרע". בכך גם יוכל ביתר קלות לסתום את פיו של היצר המפתה באומרו איך אני - ששואף בכל עת לגדלות - אעשה את מעשי העבירות המגונים!!

גם בלימוד התורה ישנה נפקא מינה גדולה בין מי שלומד מתוך השקפה גדולה - לדעת את כל התורה ולהיות גדול בתורה - לבין מי שלומד רק מתוך מטרה צרה של דיעת הדבר שהוא לומד כרגע. לפיכך יתכן, לראות שנים שלומדים בחברותא, ובכל זאת שונים הם במהותם. לגבי האחד יהיה הדף שהם לומדים דף בודד בשעה שאצל חברו הדף הזה מהווה עוד צעד להגשמת מטרתו הגדולה. אין ספק כי השקפתו של השני תגרום לכך שיעמול יותר להבין ולזכור את מה שהוא לומד. כמו"כ יש בזה כדי להגביר את ניצול הזמן את החשק ואת הסיפוק.

על דרך זו אמרו חז"ל (מנחות פ"ו) "עשירים מקמצים". כי העשיר מצרף גם את הפרוטה לסכום הגדול שיש לו כבר, ולכן כל פרוטה יקרה בעיניו. אבל העני בין תהיה לו הפרוטה ובין אם יאבדנה - לעולם ישאר עני, ולכן, מלכתחילה, הוא מזולזל בפרוטה. ה"ה לגבי יוסף. אילו היה אומר לה רק טעמים פשוטים, היתה ממשיכה לדבר אל לבן כדי שישכים לכל הפחות רק לשכב אצלה. אבל מכיון שאמר לה טעמים גדולים וקדושים, עיי"ז הצליח להשמר ממנה גם מפיתויים אחרים כמ"ש "ולא שמע אליה לשכב אצלה להיות עמה". ומטעם זה אפילו לא הביט עליה כדאיתא במד"ר (פ"י ח) "עד היכן ולא שמע אליה", ר"ה בס"ר אמר עד שנתנה שרתו של ברזל תחת צוארו בכדי שיתלה עיניו ויביט בה, אעפ"כ לא הביט בה. הה"ד (תהלים קה) "ענו בכבל רגלו ברזל באה נפשו". ויתכן שלה מכתיון המסילת ישרים (פ"ב) כשמדבר על ה"ציה"ר וז"ל: "כי איש מלחמה הוא, מלומד בערמימות וא"א להנצל ממנו אלא בחכמה רבה" והשקפה גדולה". ו"ל שאי אפשר להנצל מהיצר הרע אפילו מדברים חמורים, רק ע"י חכמה רבה והשקפה גדולה כמבואר אצל יוסף. (עיי"ש בזכרון מאיר שהאריך עוד בענין).

45 יומא ויאמר אל אשת אדניו וגו' (לס, ח).

כאשר אדם עומד לפני נסיון, ראשית כל עליו למאן, לאזור את כל כוחותיו לעמוד בנסיון, מבלי לנמק את מציאותו, ורק אחרי שכבש את יצרו רשאי הוא לנמק ולברר מדוע ולמה כן.

תיבת וימאן טעמה שלשלת, טעם מאד נדיר, זה בא להטעים, שברגע המכריע עמד יוסף בנסיון, יען שהוא מאן לנתק את שלשלת היוחסין שהתחילה עם סבו וקנו אברהם וגמשה על ידי סבו יצחק ואביו יעקב, ועתה השלשלת הופקדה בידו על מנת להוסיף בה חוליה שתקשר את דורות העתיד עם דורות העבר, והאיד הוא יעזי ויהי לנתקה. בזה יובן מאמר חז"ל (סוטה לו) על הפסוק, "ויבא הביתה לעשות מלאכתו", "לעשות צרכיו נכנס, באותה שעה באתה דיוקנו של אביו וגראתה לו בחלון, א"ל יוסף עתידין אחיק שיכתבו על אבני אפוד ואתה ביניהם, רצונך שימחה שמך מביניהם ותקרא רועה זונות, דכתב (משלי כט), רועה זונות יאבד הוץ, מיד, ותשב באיתן קשתו (בראשית מט), ששבה קשתו לאיתנו, ויפוז ורעי ידי וכו', מידי אביר יעקב' מי גרם לו שיחקק על אבני אפוד אלא אביר יעקב, משם רעה אבן ישראל", [משם זכה להיות רועה ומשם זכה להיות באבן מאבני ישראל] (רש"י). שלשלת היוחסין היא הרכוש הכי יקר שלנו, וע"ז אמר יעקב (בראשית מח) "המלאך הגאל אתי מכל רע יברך את הנערים ויקרא בהם שמי רשם אברהם ויצחק", הוא התפלל שהשלשלת לא תנתק.

כל אחד מישראל צריך לראות עצמו חוליה בשלשלת הדורות הקדושים והטהורים אשר כוהר הרקיע מזהירים, ולהרגיש את גודל האחריות המסורה בידו להמשכת השלשלת, וזהו מה שנאמר מ"ר (קהלת יב, ח): "וזהו את בוראך בימי בחרותך וגו' עד אשר לא ירתק חבל הכסף" - זו שלשלת יוחסין - ותרץ גלת הזהב - אלו דברי תורה שנאמר (תהלים יט), הנחמדים מזהב ומפז רב".

חז"ל אמרו (ב"ר פב, יא): "קשה היא שלשלת יוחסין לפני הקב"ה שתעקר ממקומה", וזה העריכו את כח הגדול של יוחסין עד שאמרו (פסחים סב): "מיום שנגנז ספר יוחסין תשש כוחו של חכמים". עלינו לעשות את כל המאמצים ששלשלת היוחסין לא תגנו ולא תעקר, כי היא הברית התיכון המברית את כל הדורות החל מאבי האומה אברהם עד סוף כל הדורות.